ACTA UNIVERSITATIS WRATISLAVIENSIS
No 4116
PRZEGLĄD PRAWA I ADMINISTRACJI CXXVIII
WROCŁAW 2022

https://doi.org/10.19195/0137-1134.128.8

BOGUSŁAW SOŁTYS
ORCID: 0000-0002-8359-7732
Uniwersytet Wrocławski

UREALNIENIE GWARANCJI RODO W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA I NADZORU NAD WŁASNYMI DANYMI OSOBOWYMI PRZETWARZANYMI CYFROWO

Abstrakt: Artykuł wskazuje na niedostatki RODO w kwestii regulacji ram dla tworzenia narzędzi służących do zarządzania swoimi danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo oraz nadzoru nad ich wykorzystywaniem. Brak odpowiedniego oprzyrządowania prawnego i technicznego w tym zakresie autor uznaje za główny czynnik obniżenia efektywności ochrony danych osobowych przetwarzanych cyfrowo, który może niekiedy prowadzić do wynaturzenia lub pozorności prawa, szczególnie w następstwie przetwarzania danych osobowych przy wykorzystaniu technologii sztucznej inteligencji.

Rozwiązaniem problemu może być wprowadzenie ujednoliconego i interoperatywnego formularza, za pośrednictwem którego istniałaby możliwość automatycznego zapisywania, modyfikowania, usuwania, transferowania i wyszukiwania na różnych urządzeniach wszystkich cyfrowo przetwarzanych danych osobowych oraz informacji i podjętych decyzji zgodnie z treścią praw gwarantowanych przez RODO. Formularz mający wymienione funkcjonalności uzupełniony o zharmonizowaną kodyfikację celów przetwarzania danych osobowych mógłby stać się głównym elementem centrum zarządzania danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo i prywatnością osób, których dotyczą, oraz nadzoru nad wykorzystywaniem tych danych.

Stworzenie odpowiednich ram prawnych zarządzania własnymi danymi osobowymi przetwarzanymi elektronicznie i nadzoru nad ich wykorzystywaniem wydaje się być niezbędnym warunkiem zrównoważonego rozwoju i urzeczywistnienia europejskiej transformacji cyfrowej.

Słowa kluczowe: RODO, europejska transformacja cyfrowa, zgoda na przetwarzanie danych osobowych, technologia sztucznej inteligencji, ułomności zarządzania i nadzoru nad własnymi danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo, ujednolicony i interoperatywny formularz jako narzędzie wykonywania praw do danych osobowych i ochrony prywatności, kodyfikacja celów przetwarzania danych osobowych

WPROWADZENIE

Minęło zaledwie kilka lat od wejścia w życie RODO[1], które uporządkowało i ustandaryzowało ochronę danych osobowych na wspólnym unijnym rynku. Wciąż jednak pojawiają się nowe wyzwania związane z wizją europejskiej transformacji cyfrowej[2] i budową jednolitej przestrzeni opartej na bezpieczeństwie oraz dostępności, przejrzystości i mobilności danych. Chodzi o ideę nowoczesnej gospodarki optymalnie wykorzystującej przetwarzanie wszelkich danych cyfrowych, obejmujących również dane bezosobowe[3] i dane otwarte[4].

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na okoliczność, że niektóre aspekty regulacyjne RODO mogą stanowić istotną barierę w urzeczywistnieniu koncepcji europejskiego rynku danych i wymagać odpowiednich zmian. Szczególnie dotyczy to kwestii przezwyciężenia różnych niedomagań w kwestii możliwości kontrolowania swoich danych osobowych. Bez zapewnienia stosownych narzędzi pozwalających na efektywne zarządzanie i nadzór nad swoimi danymi osobowymi nie będzie można zwiększyć na masową skalę zaufania do ich przetwarzania z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, a w konsekwencji doprowadzić do znaczącego upowszechnienia się usług cyfrowych bazujących na dostępności, przejrzystości i mobilności danych osobowych.

Rozważenie potrzeby i kierunków zmian ram prawnych RODO w zakresie regulacji narzędzi służących do zarządzania i nadzoru nad danymi osobowymi przetwarzanymi z wykorzystaniem technologii cyfrowych wydaje się uzasadnione również ze względu na dynamiczny rozwój sztucznej inteligencji[5]. Może ona znacząco wpływać na poszerzanie się zakresu danych osobowych oraz istotne ograniczenie, a w przyszłości może nawet całkowite wyeliminowanie zbioru danych bezosobowych[6]. Z tej perspektywy zagwarantowanie efektywnego nadzoru

[1] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych) (Dz.U. L 119 z 4.05.2016 r., s. 1).

[2] Zob. komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Europejska strategia w zakresie danych*, COM/2020/66 final.

[3] Zob. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1807 z dnia 14 listopada 2018 roku w sprawie ram swobodnego przepływu danych nieosobowych w Unii Europejskiej (Dz.U. L. 303 z 28.11.2018 r., s. 59–68).

[4] Zob. dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1024 z dnia 20 czerwca 2019 roku w sprawie danych otwartych i ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego (Dz.U. L. 172 z 26.06.2019 r., s. 56–83).

[5] Zob. *Biała księga w sprawie sztucznej inteligencji. Europejskie podejście do doskonałości i zaufania*, COM/2020/65 final.

[6] Zob. M. Finck, F. Pallas, *They who must not be identified-distinguishing personal from non-personal data under the GDPR*, „International Data Privacy Law" 10, 2020, nr 1, s. 11–35.

nad danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo może stać się kwestią fundamentalną nie tylko dla korzystania z usług cyfrowych, ale również dla zachowania standardów demokracji[7].

DROGA KU POZORNOŚCI PRAWA DO OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH

Mimo że prawo do ochrony danych osobowych jest prawem podstawowym Unii Europejskiej[8], w dodatku stosunkowo mocno zabezpieczanym szczególnie przez RODO, to punkt ciężkości faktycznych gwarancji ochronnych coraz bardziej zaczyna przenosić się na płaszczyznę publicznoprawną. Na same zaś dane osobowe w znacznie większym stopniu patrzy się obecnie z pozycji bezpieczeństwa publicznego aniżeli niezbędnej w demokratycznym państwie prawa prywatności osób, których dane dotyczą[9]. Choć wzmocniono pozycję osób fizycznych, tendencji tej nie zmienią nawet przyjęte niedawno dyrektywy unijne przewidujące, że podstawę świadczenia usług cyfrowych z konsumentami mają stanowić umowy[10]. Wydaje się, że wskazane dyrektywy generalnie doprowadzą do zwiększenia liczby przetwarzanych danych osobowych, co z pewnością przysłuży się wdrażaniu wizji europejskiej transformacji cyfrowej. Niemniej jednak wątpliwe jest, aby mogły one wpłynąć na podniesienie zdolności nadzoru nad tymi danymi przez osoby identyfikowane za ich pomocą.

Zasadniczy problem niedomagań w zakresie zarządzania i nadzoru nad własnymi danymi osobowymi przetwarzanymi z wykorzystaniem technologii cyfrowych tkwi bowiem w charakterze zgody na takie postępowanie. Według RODO zgoda powinna być dobrowolna, świadoma, konkretna i jednoznaczna[11], natomiast w praktyce pod wpływem zastosowania różnych nowoczesnych technologii staje się nierzadko zgodą wymuszaną, nie w pełni świadomą, dorozumianą (domniemaną) i niedostatecznie skonkretyzowaną. Dość powszechnie jest ona udzie-

[7] Zob. V. Boehme-Neßler, *Privacy: A matter of democracy. Why democracy needs privacy and data protection*, „International Data Privacy Law" 6, 2020, nr 8, s. 222–229.

[8] Art. 8 Charter of Fundamental Rights of the European Union (Dz.U. C. 303 z 14.12.2007 r., s. 1–16).

[9] Zob. J. Kokott, Ch. Sobotta, *The distinction between privacy and data protection in the jurisprudence of the CJEU and the ECtHR*, „International Data Privacy Law" 3, 2013, nr 11, s. 222–228.

[10] Zob. dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/770 z dnia 20 maja 2019 roku w sprawie niektórych aspektów umów o dostarczanie treści cyfrowych i usług cyfrowych (Dz.U. L. 136 z 22.05.2019 r., s. 1–27), oraz dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/771 z dnia 20 czerwca 2019 roku w sprawie niektórych aspektów umów sprzedaży towarów, zmieniająca rozporządzenie (UE) 2017/2394 oraz dyrektywę 2009/22/WE i uchylająca dyrektywę 1999/44/WE (Dz.U. L. 136 z 22.05.2019 r., s. 28–50).

[11] Art. 4 pkt 11 RODO.

lana w sposób rutynowy i nieomal automatyczny, bez zapoznania się z jej treścią. Zgoda na przetwarzanie określonych danych osobowych przetwarzanych cyfrowo przeważnie jest również nierozerwalnie łączona jeśli nie ze zgodą na zawarcie jakiejś określonej umowy na korzystanie z usług cyfrowych, to przynajmniej z akceptacją regulaminu świadczenia takich usług i polityką prywatności. Zwykle nie ma jednak możliwości skorzystania z usługi cyfrowej, choćby w jej podstawowej lub demonstracyjnej wersji, bez formalnej aprobaty wymienionych dokumentów, często bez możliwości uprzedniego zapoznania się z ich treścią.

Niepokój wywołuje ponadto fakt, że dane osobowe gromadzone są nagminnie w celach niezwiązanych bezpośrednio ze świadczeniem danej usługi cyfrowej i niejako na wyrost, a same regulaminy ich świadczenia oraz polityki prywatności nierzadko zawierają klauzule abuzywne. Osoby, których dane dotyczą, nie mają praktycznie żadnych efektywnych narzędzi elektronicznych pozwalających na ustalenie, komu, kiedy i w jakim celu została niegdyś udzielona zgoda na przetwarzanie danych osobowych oraz jakie konkretne dane są nią objęte.

Wobec takiego stanu rzeczy osoby fizyczne, choć formalnie dysponują określonymi prawami gwarantowanymi przez RODO — takimi jak na przykład: prawo do informacji[12], prawo dostępu do danych[13], prawo do sprostowania ich treści[14], prawo do ograniczenia zakresu przetwarzania danych[15], prawo do przenoszenia danych[16], prawo do sprzeciwu wobec automatycznego przetwarzania danych[17] czy prawo do bycia zapomnianym[18] — to jednak prawa te w efekcie wskazanych dysfunkcji podlegają inflacji i stają się coraz bardziej pozorne. Ponieważ rozwój technologii opartej na sztucznej inteligencji będzie tylko przyśpieszać i wzmagać te tendencje[19], w interesie publicznym jest podjęcie pewnych środków zaradczych wzmacniających autonomię woli osób fizycznych. Zaniechania w tym zakresie, zwłaszcza na polu wymuszenia tworzenia różnych narzędzi cyfrowych wspomagających zarządzanie i nadzór nad własnymi danymi osobowymi, naruszają politykę zrównoważonego rozwoju i mogą z czasem doprowadzić do całkowitego wynaturzenia praw osób fizycznych do ochrony ich danych osobowych przetwarzanych cyfrowo.

[12] Art. 12–14 RODO.
[13] Art. 15 RODO.
[14] Art. 16 RODO.
[15] Art. 18 RODO.
[16] Art. 20 RODO.
[17] Art. 21 RODO.
[18] Art. 17 RODO.
[19] Ch. Kuner *et al.*, *Expanding the artificial intelligence-data protection debate*, „International Data Privacy Law" 8, 2018, nr 4, s. 289–292.

NIEDOSTATKI NARZĘDZI PRZEZNACZONYCH DO ZARZĄDZANIA I NADZORU NAD DANYMI OSOBOWYMI PRZETWARZANYMI W SPOSÓB CYFROWY

Poza formalnym zapewnieniem osobom fizycznym różnych praw mających służyć ochronie ich danych osobowych, a pośrednio również prywatności, RODO nie reguluje jednak odpowiednich ram prawnych tworzących podstawy dla racjonalnego i świadomego korzystania z tych praw. Pozwala na stosowanie rozmaitych rozwiązań technologicznych opartych na komunikacji elektronicznej z osobami fizycznymi i przetwarzaniu ich danych osobowych. Nie zawiera natomiast jakichkolwiek gwarancji zapewniających tym osobom dostęp do równoważnych i funkcjonalnych technologii, które umożliwiałyby im zarządzanie swoimi prawami powstającymi w związku z cyfrowym przetwarzaniem danych osobowych. RODO poprzestaje jedynie na zobligowaniu administratorów danych do ułatwienia osobom fizycznym wykonywania ich praw oraz zapewnieniu im w niektórych przypadkach otrzymania swoich danych w ustrukturyzowanym, powszechnie używanym formacie nadającym się do odczytu maszynowego[20].

Brak konkretyzacji wymienionych wyżej powinności, choć w pewnej mierze usprawiedliwiony w okresie prac nad przyjęciem RODO, obecnie w związku z założeniami europejskiej transformacji cyfrowej oraz dynamicznym rozwojem nowoczesnych technologii, a zwłaszcza sztucznej inteligencji, nie może być dalej akceptowany. Staje się on coraz wyraźniej dostrzeganą przyczyną dysproporcji i nierównowagi technologicznej, która — biorąc pod uwagę ciągle zwiększającą się liczbę cyfrowych informacji kierowanych do osób fizycznych — prowadzi do ich swoistego decyzyjnego ubezwłasnowolnienia. Mimo że osoby te formalnie mają wiele praw dotyczących swoich danych osobowych, to jednak nie mogą faktycznie korzystać z nich w pełni. Dlatego wydaje się, że przetwarzanie danych osobowych przy wykorzystaniu różnych technik cyfrowych także powinno być równoważone za pomocą odpowiednich technologii cyfrowych umożliwiających zarządzanie i nadzór nad własnymi danymi osobowymi, zgodnie z treścią przysługujących praw do tych danych.

Współcześnie nie można oczekiwać, że osoba fizyczna będzie jedynie biernym odbiorcą coraz większej ilości treści cyfrowych. Interakcja człowieka z maszynami powinna zapewniać mu kontrolę i jednocześnie wykluczać możliwość przejmowania kontroli urządzeń nad człowiekiem i jego swobodą decyzyjną[21]. Mając na względzie wizję europejskiej transformacji cyfrowej oraz wiążący się z jej wdrażaniem stały wzrost liczby przetwarzanych danych osobowych, zwiększenie ich mobilności oraz znaczące przyśpieszenie tych procesów, należy raczej poszukiwać takich rozwiązań prawnych i technologicznych, które pozwoliłoby

[20] Art. 12 ust. 2 i art. 20 ust. 1 RODO.

[21] Zob. G. Canal *et al.*, *Building trust in human-machine partnerships*, „Computer Law & Security Review" 39, 2020, art. 105489.

osobom fizycznym efektywnie zarządzać swoimi danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo i sprawować nadzór nad ich wykorzystywaniem. W przeciwnym razie zgoda osoby fizycznej przestanie być fundamentem przetwarzania jej danych osobowych i będzie stawać się coraz większą iluzją.

UJEDNOLICONY I INTEROPERATYWNY FORMULARZ PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH

Punktem wyjścia do wzmocnienia pozycji osób fizycznych wydaje się być stworzenie ram prawnych obligujących do przyjęcia ujednoliconego i interoperatywnego formularza przeznaczonego do cyfrowego przetwarzania danych osobowych. Za pośrednictwem takiego formularza wszystkie przetwarzane dane osobowe oraz wymagane przez RODO informacje mechanicznie zapisywałyby się jednocześnie w urządzeniu administratora danych oraz osoby, której dane dotyczą, w taki sposób, aby można je było automatycznie wyszukiwać i przenosić na inne urządzenia oraz do innych administratorów danych. Mając na uwadze specyfikę cyfrowego przetwarzania danych osobowych, można ponadto rozważyć zwiększenie zakresu niektórych obowiązków informacyjnych, na przykład w odniesieniu do podawania nazwy handlowej (użytkowej) aplikacji, którą posługuje się administrator podczas procesu przetwarzania danych osobowych. W obrocie elektronicznym dane osobowe łączone są bowiem częściej z taką nazwą handlową niż z podmiotowym oznaczeniem administratora danych. Natomiast sama możliwość przyporządkowania danych i ich wyszukiwania powinna być zapewniona w stosunku do obu rodzaju oznaczeń.

Interoperatywny formularz winien ponadto umożliwiać utrwalenie na poszczególnych urządzeniach decyzji podejmowanych zgodnie z RODO przez osoby fizyczne w odniesieniu do własnych danych osobowych. W rezultacie komunikacji cyfrowej przeprowadzanej za pomocą interoperatywnego formularza osoby fizyczne mogłyby więc w sposób zautomatyzowany gromadzić i wyszukiwać swoje dane osobowe oraz informacje i dyspozycje ich dotyczące. Posłużenie się technologią mającą wskazane funkcjonalności jest niezbędne w celu nie tylko zapewnienia odpowiednich warunków do sprawowania kontroli i nadzoru względem procesu cyfrowego przetwarzania swoich danych osobowych przez inne podmioty, ale również znaczącego zwiększenia mobilności danych.

W stosunku do aktualnej regulacji RODO powyższa propozycja jest szersza i idzie o krok dalej. Nie ogranicza się już tylko do powinności ogólnego ułatwienia w wykonywaniu praw osób, których dane dotyczą, oraz dostarczenia im przetwarzanych danych osobowych w ustrukturyzowanym i powszechnie używanym formacie nadającym się do odczytu maszynowego, ale konkretyzuje interoperatywne funkcjonalności niezbędne do urzeczywistnienia możliwości kontroli i nadzoru nad własnymi danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo oraz zarządzania

nimi także przy pomocy technologii cyfrowych. Obowiązujące przepisy RODO nie nakładają obecnie na administratorów obowiązku posługiwania się kompatybilnymi technicznie systemami przetwarzania danych osobowych[22]. Jednak mając na względzie aktualne uwarunkowania i ich dalszą perspektywę rozwoju oraz dynamiczny postęp techniki, należy zerwać z takim podejściem w odniesieniu do danych osobowych przetwarzanych cyfrowo. Staje się ono bowiem coraz bardziej anachroniczne i nieadekwatne do wymagania RODO, wedle którego zgoda będąca podstawą przetwarzania danych osobowych podczas całego tego procesu powinna być zawsze dobrowolna, świadoma, konkretna i jednoznaczna. W stosunku do danych osobowych przetwarzanych cyfrowo trzeba zatem stworzyć odpowiednie i równoważne warunki, aby taki wymóg RODO mógł być rzeczywiście spełniony.

Zalety zaproponowanego rozwiązania widoczne są nie tylko w sferze skutków bezpośrednich związanych z urealnieniem obowiązujących wymogów RODO i likwidacją pogłębiającego się dysonansu technologicznego między cyfrowym przetwarzaniem danych osobowych a analogicznym sposobem zarządzania i nadzoru nad prawami osób fizycznych, ale również w sferze nie mniej ważnych skutków pośrednich. Przetwarzanie danych osobowych na podstawie zgody osoby fizycznej opiera się na jej zaufaniu, które obiektywnie nie może istnieć ani rozwijać się bez realnych możliwości kontrolowania przez nią tego procesu oraz sprawności zarządzania i nadzoru nad wykonywaniem przysługujących jej praw. W przypadku danych osobowych przetwarzanych cyfrowo przywrócenie osobom fizycznym zdolności panowania nad swoją decyzyjnością pośrednio przyczynia się więc także do zwiększenia mobilności danych. Osiągnięcie takiego efektu jest jednym z istotnych filarów europejskiej transformacji cyfrowej. Bez niego wspólny rynek cyfrowy nie może dalej prawidłowo się rozwijać. Likwidacja barier mobilności danych cyfrowych na wspólnym rynku powinna być zatem traktowana priorytetowo, szczególnie ze względu na perspektywę coraz szybszego przekształcania się danych bezosobowych w dane osobowe pod wpływem upowszechniania się różnych technologii związanych z wykorzystywaniem sztucznej inteligencji[23].

Nakreślony kierunek zmian ram prawnych RODO nie tylko powinien przyczynić się do istotnego zwiększenia mobilności danych osobowych oraz optymalizacji procesu ich przekazywania do ponownego wykorzystania[24], ale pośrednio może również stać się ważnym determinantem wzrostu zapotrzebowania na różne usługi cyfrowe. Chodzi tu zarówno o usługi bezpośrednio związane z oferowaniem narzędzi elektronicznych służących do szeroko rozumianego zarządzania własnymi danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo przez inne podmioty oraz

[22] Zob. motyw 68 RODO.

[23] Zob. R. Binns, E. Bietti, *Dissolving privacy, one merger at a time: Competition, data and third party tracking*, „Computer Law & Security Review" 36, 2020, art. 105369.

[24] Por. rozwiązania zastosowane w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1128 z dnia 14 czerwca 2017 roku w sprawie transgranicznego przenoszenia na rynku wewnętrznym usług online w zakresie treści (Dz.U. L. 168 z 30.06.2017 r., s. 1–11).

nadzoru nad ich wykorzystywaniem, jak i o wszelkie inne usługi oparte na tym przetwarzaniu. Z kolei wraz ze zwiększeniem popytu na usługi cyfrowe można spodziewać się wzmocnienia konkurencyjności wspólnego rynku oraz wzrostu gospodarczego. Trzeba jednak zadbać o to, aby usługi cyfrowe były transparentne, nie prowadziły do kolizji interesów oraz nadmiernej koncentracji[25]. Te negatywne zjawiska rynkowe stanowią bowiem już obecnie dużą barierę rozwojową europejskiej transformacji cyfrowej i budowy europejskiej przestrzeni danych.

KODYFIKACJA CELÓW PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH

Warto rozważyć także wprowadzenie ujednoliconej na wspólnym rynku kodyfikacji celów przetwarzania danych osobowych w sposób cyfrowy. W tej kwestii istnieje bowiem nadmierna dowolność, która stanowi spore obciążenie i zarazem barierę w rozwoju europejskiego rynku cyfrowego. Państwa członkowskie Unii Europejskiej mają zagwarantowaną swobodę kształtowania celów przetwarzania danych osobowych, niemniej jednak nie przekreśla to dopuszczalności pewnego ich ujednolicenia na poziomie Unii Europejskiej, szczególnie w odniesieniu do danych osobowych, których przetwarzanie opiera się na zgodzie osób identyfikowanych przez te dane. Europejska kodyfikacja celów przetwarzania danych osobowych stwarzałoby również dogodną sposobność, by przyjąć kody oznaczone alfanumerycznie i przyporządkować je do poszczególnych kategorii wyróżnionych celów. Takie rozwiązanie znacząco zarówno ułatwiłoby zautomatyzowane przetwarzanie danych cyfrowych, jak i mogłoby uczynić bardziej efektywnym zarządzanie oraz nadzór nad ich wykorzystywaniem. Istotnie przyczyniłoby się też do wzrostu mobilności danych osobowych, zwiększenia zakresu i skali wtórnego ich zastosowania oraz poprawy sprawności i szybkości komunikowania się współczesnych urządzeń bazujących na przetwarzaniu danych cyfrowych.

Cele przetwarzania danych osobowych są bardzo ważnym wyznacznikiem dopuszczalności i legalności ich wykorzystywania. Dlatego wydaje się, że na wspólnym europejskim rynku powinny one zostać zharmonizowane — na obecnym etapie integracji przynajmniej w stosunku do danych osobowych przetwarzanych wyłącznie na podstawie zgody osób, których dotyczą. Zgoda na przetwarzanie danych osobowych wydana w określonym celu nie oznacza wyrażenia zgody na korzystanie z nich w innym celu. Jednak brak dostatecznych standardów oraz transparentności w wyznaczaniu celów przetwarzania danych osobowych sprawia, że różne reguły i gwarancje prawa coraz częściej ustępują przed

[25] W tym kontekście na szczególne podkreślenie zasługuje spostrzeżenie, że między podmiotami przetwarzającymi dane osobowe a dostawcami narzędzi cyfrowych, które są przeznaczone do szeroko rozumianego zarządzania danymi osobowymi i nadzoru nad ich wykorzystywaniem istnieje wiele przeciwstawnych interesów.

odmiennymi stosunkami faktycznymi wytwarzanymi przez nowoczesne technologie. Mimo wymogu zgody świadomej, konkretnej i jednoznacznej, w obrocie cyfrowym nieraz można spotkać rozszerzanie jej zakresu oraz wywodzenie z treści zgody na przetwarzanie danych osobowych rzekomą akceptację na różne inne czynności nią nieobjęte. Natomiast wprowadzenie kodyfikacji celów przetwarzanych cyfrowo danych i ich alfanumerycznych oznaczeń nie tylko ukróciłoby takie praktyki, ale także wpłynęłoby pozytywnie na poziom ochrony danych osobowych i realizację polityki minimalizacji danych[26].

Zdaje się, że najważniejszym efektem wprowadzenia kodyfikacji celów cyfrowego przetwarzania danych osobowych byłoby jednak istotne zdynamizowanie rozwoju wspólnej europejskiej przestrzeni danych. Kodyfikacja celów przetwarzania danych przy zastosowaniu różnych technologii cyfrowych oraz ich alfanumerycznych oznaczeń miałaby znaczący pozytywny wpływ na różne wyznaczniki charakteryzujące potencjał europejskiego rynku danych. W szczególności dotyczy to takich jego mierników, jak na przykład: wysoki poziom harmonizacji, duże bezpieczeństwo danych osobowych, mobilność i szybka wymiana danych oraz ich powtórne wykorzystanie, efektywna kontrola i nadzór nad danymi osobowymi przetwarzanymi cyfrowo przez inne podmioty, sprawna komunikacja między urządzeniami opartymi na przetwarzaniu danych czy zrównoważony rozwój i konkurencyjność nowych technologii oraz usług cyfrowych, w tym wykorzystujących sztuczną inteligencję.

CENTRUM ZARZĄDZANIA I NADZORU NAD SWOIMI DANYMI OSOBOWYMI ORAZ PRYWATNOŚCIĄ

Zaproponowany kierunek zmian ram prawnych RODO mógłby stanowić dogodną podstawę do rozwoju różnych usług optymalizujących proces zarządzania i nadzoru nad swoimi danymi osobowymi oraz prywatnością. W interesie publicznym leży bowiem stymulowanie powstawania różnych narzędzi informatycznych — nie tylko mających wskazane funkcje, ale również pozwalających na tworzenie na urządzeniach osób fizycznych swoistego centrum zarządzania i nadzoru nad ich danymi osobowymi przetwarzanymi przez różne podmioty oraz centrum ochrony prywatności. Osoby fizyczne powinny móc realnie zarządzać swoimi prawami i nadzorować ich respektowanie. Centrum różnych narzędzi dostępnych na wielu urządzeniach osób fizycznych wychodzi naprzeciw takiej potrzebie oraz wydaje się adekwatnym rozwiązaniem równoważącym cyfrowe przetwarzanie coraz większej ilości danych osobowych, nierzadko w sposób całkowicie zautomatyzowany i przy wykorzystaniu technologii sztucznej inteligencji.

[26] Zob. art. 5 ust. 1 pkt c RODO.

Wprawdzie obecnie można czasem spotkać namiastki podobnych rozwiązań, jednak mają one przeważnie raczej postać gadżetu niż efektywnego narzędzia wspomagającego osoby fizyczne w podejmowaniu decyzji dotyczących ich praw w związku z cyfrowym przetwarzaniem danych osobowych i ochroną prywatności. Namiastki te funkcjonują w oparciu o art. 12 RODO i nie obejmują wielu istotnych, współcześnie niezbędnych funkcjonalności, w tym możliwości kontrolowania w sposób zautomatyzowany wykonywania obowiązków przez administratorów danych. Poza tym są oferowane głównie przez podmioty same przetwarzające dane osobowe w sposób zautomatyzowany i nie można wykluczyć istnienia kolizji interesów.

Niezależnie od innych przedstawionych wcześniej względów, powyższe powody stanowią dostateczne uzasadnienie konieczności zmiany ram prawnych RODO. Bez ich przeprowadzenia europejski rynek danych cyfrowych nie będzie mógł dalej prawidłowo i optymalnie się rozwijać. Przy ocenie tego zagadnienia trzeba mieć na uwadze, że osoby fizyczne coraz częściej obcują z urządzeniami, które działają w oparciu o przetwarzanie danych osobowych, wykorzystując technologię sztucznej inteligencji, i stworzenie odpowiednich warunków równoważących pozycję osób fizycznych i zagrożenia ich praw nie tylko jest usprawiedliwione, ale współcześnie staje się koniecznością. Centrum zarządzania i nadzoru nad własnymi danymi osobowymi oraz prywatnością wydaje się właściwym i adekwatnym rozwiązaniem, które powinno się niezwłocznie wdrożyć i upowszechnić.

WNIOSKI

Ramy prawne RODO odnoszące się do kwestii zarządzania prawami osób fizycznych i nadzoru nad wykonywaniem obowiązków powstających w związku z cyfrowym przetwarzaniem dotyczących ich danych osobowych są niewystarczające. Ich niewspółmierność i niedomagania można wyraźnie dostrzec przy zautomatyzowanym przetwarzaniu danych osobowych, ale szczególnie objawiają się przy wykorzystywaniu technologii sztucznej inteligencji oraz profilowaniu. Jak wykazano, ramy te pozostają w kolizji z wieloma zasadami oraz wartościami RODO i nie służą rozwojowi europejskiego zharmonizowanego rynku danych cyfrowych. Wymagają one więc niezbędnych modyfikacji i doprecyzowania, zapewniających z jednej strony zrównoważony rozwój, z drugiej zaś urzeczywistnienie założeń europejskiej transformacji cyfrowej. Wydaje się, że zaproponowany kierunek zmian ram prawnych RODO oraz konkretne rozwiązania wychodzą naprzeciw tym oczekiwaniom, są realne i będą dobrze służyć ochronie danych osobowych oraz prywatności osób fizycznych.

MATERIALISATION OF THE GDPR GUARANTEES IN THE SCOPE OF MANAGEMENT OF AND SUPERVISION OVER ONE'S OWN PERSONAL DATA PROCESSED DIGITALLY

Summary

The article points to the deficiencies of GDPR in the scope of regulating the frames for creating tools for managing one's own personal data processed digitally as well as the supervision over their use. The lack of suitable legal and technical mechanisms in this area is seen as the main factor for the decrease of the effectiveness of digital personal data protection, what may sometimes lead to the degeneration or ostensibility of law, in particular as a consequence of processing personal data with the use of artificial intelligence technology.

A solution to this problem might lie in introducing a standardised and interoperative form which would enable automatic saving, modifying, deleting, transferring, and searching on various devices for all the digitally processed personal data as well as for the information and the decisions made in accordance with the rights guaranteed by GDPR. The form with the mentioned functionalities, supplemented by the standardised codification of the purposes of personal data processing, could become the primary element of digital personal data management, the privacy of people to whom the data pertain, and the supervision over its use.

Creating suitable legal frames for managing own personal data processed electronically and for supervising its use seems to be the essential condition for sustainable development and making the European Digital Transformation a reality.

Keywords: GDPR, European Digital Transformation, consent to personal data processing, artificial intelligence technology, deficiencies of management and supervision over own personal data processed digitally, standardised and interoperative form as a tool for exercising rights to personal data and privacy protection, codification of the purposes of processing personal data

BIBLIOGRAFIA

Binns R., Bietti E., *Dissolving privacy, one merger at a time: Competition, data and third party tracking*, „Computer Law & Security Review" 36, 2020, art. 105369, https://doi.org/10.1016/j.clsr.2019.105369.

Boehme-Neßler V., *Privacy: A matter of democracy. Why democracy needs privacy and data protection*, „International Data Privacy Law" 6, 2020, nr 8.

Canal G., Borgo R., Coles A., Drake A., Huynh D., Keller P., Krivić S., Luff P., Mahesar Q., Moreau L., Parsons S., Patel M., Sklar E.I., *Building trust in human-machine partnerships*, „Computer Law & Security Review" 39, 2020, art. 105489, https://doi.org/10.1016/j.clsr.2020.105489.

Finck M., Pallas F., *They who must not be identified-distinguishing personal from non-personal data under the GDPR*, „International Data Privacy Law" 10, 2020, nr 1.

Kokott J., Sobotta Ch., *The distinction between privacy and data protection in the jurisprudence of the CJEU and the ECtHR*, „International Data Privacy Law" 3, 2013, nr 11.

Kuner Ch., Cate F.H., Lynskey O., Millard Ch., Ni Loideain N., Svantesson D.J.B., *Expanding the artificial intelligence-data protection debate*, „International Data Privacy Law" 8, 2018, nr 4.